

Hoe reageert de bevolking op de komst van kunstschilders?

door Harry Tijssen

socioloog/vrijwilliger Noord-Veluws Museum Nunspeet

Inleiding:

In de 19e eeuw zijn Elspeet, Nunspeet en Putten afgelegen dorpjes op de Veluwe. De dorpingen proberen hun brood te verdienen met land- en bosarbeid. De boeren hebben een akkertje, houden schapen voor de bemesting van de arme grond. De arbeiders (ook wel dagloners genoemd) wonen in de eenvoudige huisjes, half van steen, half van hout, hebben een geit voor de melk en wat kippen. (dia 3 woonsituatie).

Dagloners verdienen in de zomer een karig loon als eekschiller. Dan gaan ze met hun hele gezin op de trein naar ZO-Friesland of Drenthe om de bast van eiken te kloppen waarvan in die tijd het zuur voor de leerlooierijen gemalen wordt. (dia 4 werken en leven als eekschiller)

Ook in de kleine steden Elburg en Harderwijk is het armoe troef in die periode omdat de visvangst evenmin veel opbrengt.

Hoe reageert de
bevolking op de komst
van kunstschilders
(1883-1940)

Harry Tijssen, socioloog, vrijwilliger
Noord-Veluws Museum

GELDERSE ACADEMIE
Studium Generale

*3e lezing uit de serie over een schildersschool op de
Noord-Veluwe*

Opeens verschijnen artistieke liederen uit Den Haag en Amsterdam die het eenvoudige leven op het platteland willen schilderen. Ze komen voor de ongerepte natuur die al bijna dreigt te verdwijnen. En het gaat niet om af en toe een paar schilders, tussen 1885 en 1950 zijn het er meer dan 100. Ik ga u vanavond meenemen naar verschillende plaatsen op de Noord-Veluwe om te zien of de bevolking de kunstenaars alleen maar vreemde snuiters vindt zoals vaak gezegd wordt. Was er sprake van een zekere ontwikkeling in hun omgang met hen, van groei in de verstandhouding? Ik ga eerst wat dieper in op het karakter van de Veluwnaar. Vervolgens behandel ik reacties van de bewoners per plaats. Eerst die van de Elspeters, dan die van Nunspeters, vervolgens die van de Harderwijkers en tenslotte die van de Puttenaren.

Het karakter van de Veluwnaar

De Veluwnaar is in de tijd dat de schilders hier komen een sober en ingetogen mens. Die soberheid heeft niet in de eerste plaats te maken met economische omstandigheden. Er is sprake van een algehele ingetogenheid. Want zelfs als het beter gaat met zijn bedrijf dan nog gaat de Veluwnaar niet direct over tot een luxe leefwijze.

Boer zijn is voor hem niet alleen maar het uitoefenen van een beroep, maar veel meer een wijze van bestaan. Dat is te zien aan hoe hij zich in het landschap beweegt, al arbeidende is hij een onderdeel van het landschap. Je zou het 'verlandschappelijking' kunnen noemen zoals Sillevius in zijn proefschrift 'De Boer en zijn wereld' (Assen 1959). De impressionistische schilders die aan het eind van de 19e eeuw naar de Noord-Veluwe komen geven dat heel goed weer. De Veluwse boer is altijd met zijn handen bezig en ontleent zijn gevoel van eigenwaarde aan de opbrengst van zijn akker, aan de gezondheid van zijn vee. Hij moet rekening houden met de harde werkelijkheid van stuivend zand en is afhankelijk van de seizoenen en het weer. Zijn Gods- en mensbeeld

houden voor hem in dat werken 'in het zweet des aanschijns' niet alleen een realiteit is maar ook een opdracht.

De Veluwnaar is daarom geduldig, volgzaam en vooral niet eigenzinnig. Of zoals de Barneveldse burgemeester Nairac het in 1878 typeert: 'kerks, ernstig, voorzichtig, huiselijk, zuinig, arbeidszaam, goedhartig'. Dan is het wel vreemd voor je als iemand niet werkt, maar tekent en schildert en daarvan ook nog kan bestaan.

Voor iemand die van de visvangst moet leven zoals de Harderwijkers gelden dit soort typeringen nauwelijks minder.

De reactie van de Elspeters:

Als eerste kunstschilder zien de Elspeters Herman van der Weele verschijnen. Vanaf 1883 verlaat hij iedere zomer Den Haag om op de Veluwe te gaan werken. We weten dat uit een brief die Vincent van Gogh augustus 1883 aan zijn broer schrijft. Het gaat dan over studies die hij heeft gezien die Van der Weele heeft meegebracht uit Gelderland. En kunstschilder Breitner schrijft in 1889 aan Herman v.d. Weele: 'je zult nu wel terug zijn uit Nunspeet'.

De families Mouw en Bossenbroek reageren als slimme ondernemers op de behoeften van de kunstschilders. In hun hotels heten ze naast Van der Weele onder meer Breitner, Ter Meulen, Steelink en Martens welkom.

Van der Weele logeert aanvankelijk jaarlijks in hotel 'De Zwaan' van de familie Mouw. Een van hun personeelsleden, Gerrit Bossenbroek wil in 1891 voor zichzelf beginnen. Hij belooft Van der Weele om bij de bouw van een nieuw hotel ook een schuur te laten bouwen waarin 's zomers door schilders gewerkt kan worden. (dia 5 hoteliers bieden gastvrijheid en werkruimte).

Het eerste echte schildersatelier dus in Elspeet met ramen op het Noorden al worden in een deel van de schuur fietsen gestald en dient het 's winters als opslagruimte. De schuur is in 1987 afgebroken.

Sommige schilders zoals Freule Irma van Eysinga laten uiteindelijk zelf een huis bouwen. (dia 6 sommige schilders zorgen zelf voor een huis)

Eenvoudige Elspeters moeten 's avonds leren wennen aan verlichte terrassen waarop gasten met een drankje vrolijk zitten te praten. Maar waarschijnlijk gaan ze toch vroeg naar bed en hebben ze er weinig last van omdat het alleen in het centrum van het dorp plaats vindt. Met hun geloofsovertuiging wordt rekening gehouden, op zondag als ze naar de kerk gaan, houdt Bossenbroek het cafe- en restaurantgedeelte gesloten.

De eerste kunstenaars schilderen vooral het landschap en maken dus geen inbreuk op het dagelijks leven van de bevolking (dia 7 vooral het landschap is het onderwerp). Voor de Veluenaar is het wel belangrijk dat zijn landschap en de objecten juist worden afgebeeld. Sillevius heeft een experiment gedaan waarbij hij landschapsschilderijen laat zien en commentaar vraagt. Dan blijkt dat de boer niet de sfeer belangrijk vindt maar de herkenbaarheid van de objecten.

Dorpelingen worden in die tijd ook nog niet vaak gevraagd om te poseren. Irma Eysinga maakt wel een schilderij van de kerkuitgang en maar dat is pas in 1945. Dan gaat ze waarschijnlijk ook niet pontificaal met haar ezel voor de kerk zitten, maar maakt daar hooguit een schets om het later in haar atelier af te maken. (dia 8 kerkgangers respectvol afgebeeld).

Freule Irma van Eysinga, kortweg 'de Freule' genoemd woont dan al zo'n dertig jaar in het dorp en geniet net als de uit Engeland afkomstige Blanche Hamilton het vertrouwen van de Elspeters. Ze zijn echte vriendinnen. (dia 9 Eysinga en Hamilton). Irma is wel beperkt in de verbale communicatie omdat ze als klein kind door ernstige ziekte bijna nagenoeg doof was geworden. Ze overigens kon wel in 7 talen lezen en schrijven.

Blanche leert al snel het Elspeets dialect spreken (waarschijnlijk beter dan het Nederlands). Ze praat graag de dorpelingen over hun dagelijks leven, alleen kan ze aan hen haar ideeën over homeopathie niet kwijt.

De kunstschilders zetten het dorp niet op de kop en zorgen niet voor veel reuring zoals in Laren en Bergen. Daar vestigen zich

ook veel meer kunstenaars die zich de mooiste huizen laten bouwen in de nieuwste bouwstijlen zoals die van de Amsterdamse School. In en bij Elspeet wordt slechts hier en daar een huis gebouwd en dan in een stijl die past bij het landschap.

De komst van de kunstschilders wordt door een enkele Elspeter benut om zich te kunnen ontwikkelen en wat meer van de wereld te kunnen zien. En niet eens uit opportunisme ,maar gewoon omdat zich kans voor doet.

Voorbeelden daarvan zijn Marie en Willem Mouw. Blanche Douglas Hamilton komt in de kost bij hun moeder, de weduwe Petertje Mouw (dia 10 kamer van Hamilton). Marie Mouw wordt de hulp van Blanche Douglas Hamilton en op den duur haar vriendin. (dia 11 Blanche Hamilton sluit vriendschap met Marie Mouw) . De juffer zoals ze vanwege de moeilijk uit te spreken naam door de Elspeters wordt genoemd, kan aan de overkant een deel van een boerderij kopen en tot atelier laten verbouwen (dia 12 het atelier van Hamilton aan de overkant).

Hamilton maakt ondertussen evengoed buitenlandse reizen, zelfs naar Jeruzalem en Corsica. Maria wordt door haar via brieven op de hoogte gehouden van haar doen en laten en krijgt zo de gelegenheid haar blik te verruimen.

Als Hamilton bij haar familie in Engeland verblijft, wordt Marie een aantal keren door Hamilton's vriendin Irma Eysinga meegenomen naar Den Haag als ze gaat logeren bij haar ouders in villa Bon Air. (13 dia Marie Mouw logeert in Den Haag). Maria schrijft aan haar broers wat ze daar allemaal beleeft, zoals 'een consert met violen en een piano, een trommel en 75 dames om te zingen'. Ze gaat mee naar de Grote Kerk en op oudejaarsavond mag ze 's avonds binnenkomen en aanhoren waarover gepreekt is, van pianospel genieten met 'uren, dagen, maanden, jaren' en zelfs meezingen.

Hamilton wil Marie ook mee hebben naar haar familie in Engeland, maar dat lukt helaas niet. De Hollandse consul geeft haar geen verblijfsvergunning. Het zou wel eens kunnen zijn

dat Marie toch echt beschouwd wordt als werkneemster van Hamilton.

Broer Willem Mouw is schaapherder, de freule en de juffer liggen hem ook na aan het hart weten we uit brieven die hij aan zijn zus schrijft. Irma van Eysinga schildert hem in vol bedrijf. (dia 14 schaapherder Willem Mouw) En als Blanch Hamilton bezoek krijgt van de Zweedse schijfster Selma Lagerlöf blijkt dat die zich er helemaal verheugt om de schaapherder te leren kennen en met hem de hei op de kunnen gaan. Ze doet er verslag over in een Zweedse krant. Willem moet een goede verteller en gesprekspartner geweest zijn.

Willem neemt nog een andere beroemdheid mee. Koningin Wilhelmina mag graag op de Elspeetse heide komen schilderen en voert diepgaande theologische gesprekken met Willem Mouw. Alleen komt zij graag op zondagmiddag en Willem kan dat niet rijmen met het gebod om te rusten van alle werk, hij durft dat ook te zeggen.

Samengevat:

De meeste Elspeters vinden het prima dat schilders in Elspeet komen werken en wonen mits ze hen maar op de juiste manier afbeelden. En hen ook met rust laten en niet overhalen tot andere ideeën. Individuele dorpelingen als Marie en Willem vormen de uitzondering die de regel bevestigt. Zij genieten van de omgang met en leren ook van de schilders, zonder overigens hun eigen principes en godsdienstige overtuiging op te geven.

De reacties van de Nunspeters:

Als eerste schilder leren de Nunspeters Arthur Briët kennen. Hij vestigt zich met zijn bruid in 1893 in het dorp en in 1901 laat hij op een stuk grond aan de Harderwijkerweg dat 'het Berenbosch' genoemd wordt een huis met atelier bouwen. Aan de rand van de Zoom, waar de meest eenvoudige Nunspeters wonen.

Van Briët is bekend dat hij geen groot prater is maar wel uiterst vriendelijk. Nunspeetse vrouwen zijn voor hem geliefd posanten, zij laten zich tegen een vergoeding graag schilderen in hun eenvoudige huisje. Briët wordt vooral bekend om die 'Veluwse binnenhuizen'. (dia 15 Arthur Briët beeldt graag het binnenhuis uit) In 1927 laat hij zelfs zo'n zoomhuisje overbrengen naar zijn erf, nadat hij er in 1901 al eentje in zijn atelier had nagebouwd.

Schilder nr. 2 die zich hier vestigt is Jan Kleintjes. Hij komt in 1894 hier eigenlijk omdat hij verliefd is op de Hedwig van Osselen de dochter van de notaris. Ze hebben samen gestudeerd op de kunstacademie in Amsterdam. Hij logeert in pension de Valk, waar twee ondernemende Veluwse vrouwen (moeder en dochter) de scepter zwaaien. Zij laten voor schilders zelfs een atelier bouwen in de tuin (dia 16 pension de Valk met atelier). De heerd van de Valk (traditioneel de centrale woonplek in een Veluws huis) wordt zelfs als een soort sociëteit ingericht. Jan Kleintjes krijgt namelijk vaak bezoek van collega's. (dia 17 de heerd van De Valk als sociëteit). De familie van Osselen is een goed voorbeeld van Nunspeters die de schilders niet alleen maar gedogen als nieuwe inwoners. Mevrouw van Osselen draagt actief haar steentje bij aan de bevordering van schilderkunst. Haar broer tweelingbroer August is directeur van de Haagse Academie van Beeldende Kunsten en zij stuurt haar dochter Hedwig in 1898 naar hem voor een wintercursus. Maar na een jaar houdt die het in Den Haag voor gezien en verkast naar de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten die in Amsterdam.

Daar ontmoet Hedwig niet alleen Jan Kleintjes, maar komt ze ook haar buurmeisje uit Nunspeet tegen, Mies Schut. Die volgt een opleiding voor tekenleraar op de Rijksnormaalschool. Deze opleiding huist op dezelfde verdieping van het Rijksmuseum als de Academie voor Beeldende Kunsten (dia 18 Mies Schut volgt MO opleiding tekenen).

De familie Schut (hij is huisarts) volgt dus het voorbeeld van de familie van Osselen door hun oudste dochter ook zo'n kans te geven. Mies vestigt zich na haar afstuderen in 1898 als

particulier lerares tekenen in Nunspeet. Helaas komt zij jong te overlijden in 1900 en is er van haar geen werk bekend behalve dat we weten dat haar broer Hans na haar dood een kalender liet samenstellen met tekeningen van haar. De opbrengsten zijn bestemd voor de Vereniging Ziekenzorg die opgericht is door hun vader Johannes Schut. Deze vereniging biedt een vorm van wijkverpleging en exploiteert een klein ziekenhuisje. Mies Schut organiseert ieder jaar een liefdadigheidsconcert. Broer Hans studeert medicijnen en specialiseert zich tot longarts. In 1903 start hij een sanatorium voor gefortuneerde tbc-patienten. In zijn studietijd verkeert hij als hij bij zijn ouders in Nunspeet logeert graag in de kringen van de kunstschilders die daar wonen of logeren. We zien dat aan een foto die in de heerd van pension De Valk gemaakt is in 1898. (dia 19 Pension de Valk als plaats van ontmoeting voor kunstschilders en kunstliefhebbers).

Hans leert door zus Mies, buurmeisje Hedwig en haar vriend Jan Kleintjes zijn vrouw kennen. Die studeert namelijk ook in Amsterdam aan de Academie. Het is Caroline Manus, een dochter van een rijke tabakshandelaar in Amsterdam. Zij heeft zich niet alleen bekwaamd in tekenen en schilderen maar heeft ook uitstekend leren pianospelen en een hoog niveau bereikt. Het echtpaar Schut organiseert ook regelmatig benefietconcerten. Daarvoor worden dan bevriende Joodse musici gecharterd, zoals het echtpaar Mossel-Belinfante. Hij is cellist in het Concertgebouworkest en zij is concertpianiste. Het echtpaar ondersteunt ook de kunstschilder Jaap Dooijewaard die zich in 1905 vestigt in Nunspeet. Hij kent Caroline Schut- Manus, Mies Schut, Jan Kleintjes en Hedwig van Osselen die net als hij in Amsterdam hebben gestudeerd. Je kunt dus rustig zeggen dat het echtpaar Schut-Manus als mecenas funtionneert. We hebben een foto van het echtpaar Schut, zittend op hun veranda met Jaap Dooijewaard en de cellist Mossel (dia 20 echtpaar Schut-Manus als mecenas).

Ondertussen is in 1904 Edzard Koning in Nunspeet komen wonen. Hij laat een huis bouwen tegenover Briët aan de Harderwijkerweg aan de rand van de Zoom. (dia 21 Edzard

Koning heeft een huis met atelier aan de rand van de Zoom). Hij schildert de bewoners van de Zoom vooral buiten op hun erf of akker. (dia 22 Edzard Koning schildert de bewoners van de Zoom) Edzard Koning laat zich overhalen om deel te nemen aan het maatschappelijk verkeer. Dokter Schut senior vraagt hem om bestuurslid te worden van de Vereniging Ziekenzorg. Koning wordt later zelfs voorzitter.

Zo vergaat het ook Jan van Vuuren die in 1903 in Nunspeet komt wonen, hij kent de streek omdat hij al met Van der Weele en Ter Meulen in Elspeet heeft geschilderd. Hij laat zich door dr. Hans Schut betrekken bij de politiek. Ze richten met andere nieuwe bewoners de partij Burgerplicht op, gericht op gemeentebelangen, liberaal en met een vrijzinnig protestantse inslag. (dia 23 Nunspeet betreft schilders bij gezondheidszorg en politiek). Later gebeurt dat ook met Jos Lussenburg die rond 1920 naar Nunspeet komt en zich geliefd maakt niet alleen als musicus en schilder, maar ook als maatschappelijk betrokken burger. Burgemeester Mackay vraagt hem in 1945 om zitting te nemen in de Noodgemeenteraad. Nunspeeters kiezen hem later ook in de definitieve gemeenteraad en blijven nog jaren op hem stemmen.

En Maurits Lapidoth die hier woont sinds 1893 is een aantal jaren voorzitter van de Oranjevereniging. Hij maakt bijvoorbeeld zich druk over de vraag of je wel uitgebreid Koninginnedag moet vieren in slechte maatschappelijke omstandigheden zoals vlak na de Eerste Wereldoorlog.

Samengevat:

In Nunspeet zijn het dus wel de dorpingen die de kunstschilders actief steunen. Alleen betreft dat de nieuwe inwoners die zich hier vestigen na 1890 als de Noord-Veluwe ontdekt wordt als toeristisch gebied. Als een omgeving om mooie villa's te laten bouwen of een sanatorium vanwege de gezonde droge lucht.

Tussen 1890 en 1920 ontstaat hier een sociale middenklasse van pension- en hotelhouders, bankiers, architecten, makelaars, artsen. Zij hebben de belangstelling, het geld en de

ambities om het culturele leven, inclusief de schilderkunst te stimuleren. Zij halen de kunstenaars ook over om verantwoordelijkheid te dragen voor het maatschappelijke leven.

Reacties van de Harderwijkers:

Harderwijkers maken kunstschilders vooral mee als die de Vischpoort komen schilderen. Het is een geliefd object, niet alleen uit de omgeving maar uit alle delen van Nederland komen ze hem uitbeelden met behulp van penseel, etsnaald, krijt.

Weinig schilders kiezen Harderwijk echter als werk- en woonplaats. Ze blijven passanten en daardoor komt er ook weinig uitwisseling tussen hen tot stand. Je kunt deze stad dan ook niet typeren als kunstenaarsstad.

Als verklaring zou kunnen dienen, dat de impressionisten die in de late 19e eeuw naar de Veluwe trekken vooral geïnteresseerd zijn in landschappen waarin zo min mogelijk door de mens is ingegrepen. Ze willen vaak ook alleen de zomer op het platteland doorbrengen en in de winter terug kunnen naar de grote stad omdat ze daar keuze hebben uit veel collega's om tot uitwisseling van ideeën en ervaringen te komen.

Er zijn wel wat schilders uit de zogenaamde nabloeï van het impressionisme die begin 20e eeuw graag naar Harderwijk komen en inmiddels dichtbij een woon- en werkplek in Nunspeet hebben gevonden zoals Van Vuuren, Hiddink en Lussenburg. De enige uit die schilderstraditie die zich wel aan Harderwijk bindt is Herman Ansingh. Hij vestigt zich in 1912 in Harderwijk en laat zich tot op zekere hoogte door zijn plaatsgenoten kennen. Blijkbaar neemt hij het voor lief dat hij daar geen kunstbroeders als gesprekspartner vindt. Hij houdt wel altijd contact met kunstenaars in Nijmegen, zijn geboorteplaats. Als het in Harderwijk in 1931 financieel moeilijk wordt om het hoofd boven water te houden, vertrekt hij dan ook naar Nijmegen.

In Harderwijk geeft Herman Ansingh vanaf 1926 les. Hij woont dan in een wat ruimer huis dat zich daarvoor leent. (dia 24 Herman Ansingh als Harderwijkse schilder). Tot zijn leerlingen behoren autochtone Harderwijkers, zoals de broers Herman en Appie Donkelaar. Voor een schilderij van Herman Donkelaar hebben zijn stadgenoten flinke prijzen over. Artistiek gezien komt hij echter niet verder dan het kopiëren van zijn leermeester Herman Ansingh (dia 25 Ansingh en een leerling: zoek de verschillen).

De plaatselijke pers besteedt niet veel aandacht aan Ansingh. Slechts twee keer staat er een lovende recensie in Schilders' Nieuws- en Advertentieblad.

Klaas Roodenburg geeft in zijn boek 'Kunstenaars op de Noord-West Veluwe 1880-1980' als verklaring voor de geringe bekendheid van Ansingh zijn bescheidenheid als persoon en als kunstenaar. Het zou ook kunnen liggen aan de kwaliteit, Ansingh gebruikt volgens hem te grote schaduwpartijen en zijn schilderijen ademen naar zijn mening te veel de jaren '30 sfeer van malaise en oorlogsdreiging.

Samengevat:

De Harderwijkers hebben niet mee kunnen liften op het succes van andere dorpen op de Noord-Veluwe. Ze kunnen in die tijd en die stijlperiode niet de onderwerpen bieden die de schilders nodig hebben en en ook niet het culturele klimaat van een kunstenaarsstad.

De reacties van de Puttenaren:

Puttenaren krijgen wat later te maken met kunstschilders dan dorpen als Elspeet en Nunspeet. De eerste, Adriaan Keus arriveert in 1910. Een aantal zelfs pas na 1930. De bevolking van Putten onderscheidt zich echter in die periode qua type en beroepsmatige bezigheden nog niet van die van de Elspeet en Nunspeet van eind 19e eeuw.

De eerste schilders komen nog niet vanwege Putten als kunstenaarsdorp. Voor de bevolking houdt het ook nog niet een confrontatie in. De onderwerpen en de manier van schilderen

en de persoon van de kunstenaars zijn er niet naar. Overigens ligt het ook niet in de aard van de Veluwnaar om zich persoonlijk te uiten. Over persoonlijke dingen spreekt men niet met elkaar en al helemaal niet met buitenstaanders. Sillevis geeft in zijn proefschrift dat ik al eerder noemde over 'de boer en zijn wereld' als verklaring dat dit ook te maken heeft met de uniformiteit in het boerenbestaan. Je herkent snel dingen bij elkaar, daar hoef je niet uitgebreid over te praten. Emoties worden niet getoond. Sillevis zegt dat de boerenmens een gezicht heeft dat gesloten is en zo kleedt hij zich ook: neutraal. Persoonsdemonstratie is hem in wezen vreemd. Daar komt nog bij dat voor de Veluwse boer het leven een ernstige zaak is: 'in het zweet uws aanschijns zult gij uw brood verdienen'.

Klaas Roodenburg interviewt voor zijn boek over de kunstenaars op de NW-Veluwe veel burenen en dorpsgenoten van de schilders. Hij hoort eigenlijk geen overtoegen woord over hen, de meeste mensen vinden de schilders aardig. Ik vraag me af of dit niet vooral te verklaren is vanuit het karakter van de Veluwnaar. Zowel de schilders als Roodenburg zien zelden het achterste van iemands tong.

De Puttenaren krijgen na 1930 te maken met kunstenaars die elkaar opzoeken en er een heel andere levensovertuiging op na houden. Jo Bezaan, Dorus Roovers, Bart Wellerdieck en Ward Hellendoorn zijn erg sociaal bewogen en hebben linkse en soms zelfs uiterst linkse ideeën. De Puttenaren moeten dit hebben gemerkt, het strookt totaal niet met hun orthodox-protestantse leer, maar ze uiten zich er niet over naar buitenstaanders.

In 1935 vindt schilder Dorus Roovers in Putten wat hij zoekt: een grote woning met een atelier annex expositie ruimte. Hij trekt er in samen een vriend die amateur schilder/ beeldhouwer is en een creatieve duizendpoot. (dia 26 Roovers woning, atelier en expositieruimte d'Olde Deel)

Roovers wil door het stichten van een grote expositieruimte zijn eigen werk kunnen verkopen en dat van andere kunstenaars. (dia 27 Roovers als expressionist). Hij organiseert 's zomers vanaf 1936-1939 maandelijks tentoonstellingen waar niet alleen schilderijen, maar ook keramiek en beeldhouwwerk te zien zijn.

Roovers weet veel bekende moderne schilders te strikken: Constant Permeke, Leo Gestel, Dirk Filarski, Matthieu Wiegman, Herman Kruyder, Willy Sluiter en zelfs Pablo Picasso.

Het persoonlijk leven van Roovers is nogal turbulent. De dorpingen weten niet of Mies Rose nu de vrouw is van zijn vriend Deckers (terwijl die met haar getrouwd is) of van Roovers zelf, zo innig gaan ze met elkaar om. Je ziet daar ook weer aan dat niemand het durft te vragen. Ze vinden hem een aardige man.

Het expositiecentrum trekt veel publiek, ook op zondag en dat wordt minder gewaardeerd in de buurt. Maar desondanks wil de buurman wel met zijn auto Roovers schilderijen vervoeren voor exposities overal in het land (dia 28 Roovers en zijn chauffeur).

Een andere uitgesproken kunstenaar die de Puttenaren leren kennen is Jo Bezaan. Hij komt in 1921 naar Putten en laat daar met zijn vrouw die ook een kunstopleiding heeft gevolgd een huis bouwen. Hoewel Bezaan ook schildert, wordt hij vooral bekend door zijn grafisch werk en zijn houtsneden. (dia 29 Jo Bezaan werkt met de techniek van de droge ets)

Bezaan geeft les aan beginnende kunstenaars, maar ook aan collega's als Hellendoorn en Wellerdieck. De verhouding met Roovers is goed. Die betreft hen zelfs bij zijn exposities. Zo ontstaat er eigenlijk een kleine kolonie. (dia 30 Puttens kunstenaarskolonie: Bezaan, Wellerdieck en Hellendoorn).

Jo Bezaan is eigenlijk communist, hoewel hij die term zelf niet gebruikt in tegenstelling tot zijn collega's Ward Hellendoorn en Bart Wellerdieck, die zich wel zo noemen. Als de Puttenaren 's zondags naar de kerk gaan dan komen zijn vrienden naar zijn atelier om over politiek te praten.

De burens zeggen van Jo Bezaan dat hij vriendelijk, behulpzaam, maar altijd wat tegendraads is.

Bezaan wordt in 1944 opgepakt met zijn zoon en met alle andere mannelijke Puttenaren tijdens een razzia. Hij wordt later vrijgelaten omdat hij 50+ is, maar zijn zoon en de anderen worden weggevoerd en vinden de dood in Duitsland.

Bezaan heeft over de razzia 11 houtsneden gemaakt (dia 31 Jo Bezaan maakt gravures van de razzia in 1944 Putten)

Op basis van zijn manier van afbeelden beweren sommige kunsthistorici dat Bezaan een buitenstaander gebleven is die de Puttense boer nauwlettend volgt en soms lijkt te betrappen. Ik ben van mening dat hij de Veluenaar juist aanvoelt en hem weergeeft in zijn geslotenheid, zijn neutraliteit. (dia 32 Bezaan geeft het gezicht weer zoals het is: niet expressief) Maar ik hoor graag uw reactie.

Samengevat:

De Puttenaren reageren vriendelijk en welwillend op de kunstenaars. Ze gaan net zo weinig intensief met hen om als met hun andere burens, maar helpen hen in praktische zin als het nodig is. Ze kunnen het zelfs hebben dat er een kunstenaarskolonie is en dat er allerlei bezoek van buiten komt. Ze laten zelden het achterste van hun tong zien als het gaat om wat ze werkelijk van de schilders vinden. Het past niet bij hun volksaard. Je zou kunnen zeggen dat ze juist met hun leefwijze en gevoelswereld de kunstenaars alle ruimte geven om zichzelf te uiten in hun werk.

Geraadpleegde literatuur:

- D. Bakker, Elspeet in woord en beeld
- J. Kapelle, Thuin, thee en atelier (het schildersechtpaar Kleintjes-Osselen
- K. Roodenburg, Kunstenaars op de Noordwest Veluwe 1880-1930
- Idem, Kunstenaars op de Noordwest Veluwe 1880-1980 het vervolg
- H.A. Sillevius, De boer en zijn wereld.

